

BIBLIOTEKSPLAN 2016-2018

Övertorneå kommun Barn- och utbildningsnämnden

1. Inledning
2. Uppdrag och roller
  - 2.1. Biblioteket och lagen
  - 2.2. Folkbibliotekets roller
3. Kartläggning
  - 3.1. Kommunal biblioteksverksamhet
  - 3.2. Inom länet
  - 3.3. Folkbibliotek
  - 3.4. Biblioteket och skolan
  - 3.5. Styrdokument
4. Organisation och nyckeltal
  - 4.1. Tornedalens Bibliotek
  - 4.2. Bokbussen
  - 4.3. Nordkalottbiblioteket
  - 4.4. Biblioteket och de små barnen
  - 4.5. Biblioteket och grundskolan
  - 4.6. Biblioteket och gymnasiet
5. Förändringar och utmaningar
6. Biblioteksverksamhetens mål och åtgärder
  - 6.1. Folk- och skolbiblioteket
    - 6.1.1. Barn och ungdom
    - 6.1.2. Öka läslusten och intresset för litteratur
    - 6.1.3. Utveckla tillgängligheten
    - 6.1.4. Utveckla biblioteket som mötesplats
  - 6.2. Bokbussen
  - 6.3. Samverkan
7. Sammanfattning

1. Inledning

Övertorneå kommuns biblioteksplan är ett politiskt, av kommunfullmäktige beslutat, styrdokument som markerar riktningen för utveckling av biblioteksverksamheten under perioden 2016-2018. Planen omfattar folk- och skolbiblioteket med den service som ges till både allmänheten och skolorna i kommunen. Planen revideras vid periodens slut.

Planen beskriver hur biblioteket bidrar till att göra Övertorneå till en plats rik på upplevelser. Genom att inspirera till läsning, tillhandahålla information och vara ett stöd för medborgarnas bildning och utbildning är biblioteken en angelägenhet för dess innevånare och kommunens utveckling.

Bibliotek och bibliotekshuvudmän inom det allmänna biblioteksväsendet skall samverka. Kommuner och landsting skall anta planer för sin verksamhet på biblioteksområdet.

Bibliotekslagen (SFS 2013:801)

Ändamål

2 § Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning.

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt. Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla.

Skolbibliotek

□ Skolbiblioteken är en del av det allmänna biblioteksväsendet.

□ Eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha tillgång till skolbibliotek. Detta regleras i skollagen och bibliotekslagen.

□ Kravet på att elever ska ha tillgång till skolbibliotek gäller för såväl offentliga som fristående skolor.

Biblioteksplanen ska samordna insatser på biblioteksområdet för att därigenom öka tillgängligheten för medborgarna. En biblioteksplan är en gemensam angelägenhet för alla berörda politikområden. Tidigare biblioteksplan löper ut för åren 2011-2014. Detta är en omarbetning av planen och gäller för åren 2016-2018. Biblioteksplanen berör samtliga politiska nämnder.

De i biblioteksplanens redovisade utvecklingsområden kommer att beaktas i samband med Barn- och utbildningsnämndens detaljbudgetarbete 2016-2018.

2. Uppdrag och roller

2.1 Biblioteket och lagen

Bibliotekslagen fastställer folkbibliotekens uppdrag och kärnverksamhet i samhället, nämligen främja intresset för:

- Läsning
- Information
- Lärande
- Kulturell verksamhet

Det finns klara samband mellan de olika uppdragen. Barns förmåga till läsoplevelser och läsförståelse är en förutsättning för framgångsrikt lärande. Läsförståelse och informationskompetens tillsammans med tillgång till allsidig information skapar förutsättningar för ett aktivt medborgarskap i ett demokratiskt samhälle.

Folkbiblioteket vänder sig till alla kommunens invånare och har ett särskilt ansvar för:

- Barn och ungdomar
- Personer med annat modersmål än svenska
- Nationella minoriteter
- Människor med funktionsnedsättning

2.2 Folkbibliotekets roller

Folkbildning är en tradition starkt förknippat med folkbiblioteket. Numer har biblioteket också en ansenlig betydelse för skolans arbete liksom för informationsförsörjningen till olika delar av samhället.

Folkbildningen har sedan länge olika roller.

KULTUR

INFORMATION

KUNSKAP

OFFENTLIGT RUM

När man begrundar dessa olika roller blir det tydligt vilken betydelse biblioteket har för den lokala utvecklingen och för den kulturella välfärden.

3. Kartläggning

3.1 Kommunal biblioteksverksamhet

Inom den kommunala organisationen finns biblioteksverksamhet i form av folkbibliotek, skolbibliotek, bokbussverksamhet och specialbibliotek.

Folkbibliotekens huvuduppgift är att garantera tillgång till information, stödja självstudier och utbildning, verka för läskunnighet samt stimulera kulturell mångfald. Offentligt finansierade bibliotek av god standard, tillgängliga för alla, är en viktig förutsättning för en levande demokrati, yttrandefrihet, kulturell utveckling och det livslånga lärandet. Biblioteken är symbolen för ett fritt och öppet samhälle och är oundgängliga förvaltare av vårt kulturella arv.

Huvudbiblioteket – Tornedalens Bibliotek – som är ett integrerat folk- och skolbibliotek finns i samma byggnad som Gränsälvgymnasiet. Specialbiblioteket, Nordkalottbiblioteket, finns i Nordkalottens kultur- och forskningscentrums lokaler. Bokbussen delas till lika delar av Övertorneå och Haparanda kommuner där Övertorneå är huvudman för verksamheten.

När skrivningen är "biblioteksverksamheten" syftas det på samtliga biblioteksenheter i kommunen.

Biblioteksverksamheten är Barn- och utbildningsnämndens ansvarsområde. När det gäller bokbussens verksamhet finns en bokbusskommitté med deltagande tjänstemän och politiker från de berörda kommunerna i Haparanda och Övertorneå.

3.2 Inom länet

Norrbottnens länsbibliotek i Luleå är en resurs på olika områden så som marknadsföring, kompletterande mediaförsörjning, fjärrlån, fortbildning och olika biblioteksprojekt. Förutom detta agerar länsbiblioteket som sammankallande för de bibliotekschefsmöten i Norrbottens län. I Norrbotten samarbetar folkbiblioteken i olika frågor och arrangerar under året ett flertal gemensamma evenemang.

3.3 Folkbibliotek

- **Information:** biblioteket samlar in, systematiserar och förmedlar information oavsett medium men utifrån ett kvalitetsperspektiv. Tillgång till information är en grundläggande förutsättning för deltagande i den demokratiska processen.
- **Läsning och litteratur:** biblioteket tillhandahåller ett attraktivt och aktuellt bokbestånd, biblioteket deltar och initierar läsprojekt främst för att stimulera barns och ungdomars läsning.
- **Kultur:** biblioteket förmedlar kulturupplevelser genom ett kvalitativt mediautbud, program och utställningar. Samarbete finns med lokala föreningar och studieförbund.
- **Mötesplats:** folkbiblioteket är en fritt tillgänglig mötesplats för kultur, information och utbildning.

3.4 Biblioteket och skolan

Bibliotekslagen 8 §

Folkbiblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning, bland annat genom att erbjuda litteratur utifrån deras behov och förutsättningar.

10 § Enligt 2 kap. 36 § Skollagen (2010:800) ska eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ha tillgång till skolbibliotek.

Skolbiblioteken spelar en viktig roll för att stimulera elevernas intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen.

3.5 Styrdokument

Övergripande styrdokument är Bibliotekslagen och UNESCO folkbildningsmanifest och skolbiblioteksmanifest. Lokala styrdokument är biblioteksplanen, barn- och utbildningsnämndens verksamhetsplan och budget.

4. Organisation och nyckeltal

4.1 Tornedalens Bibliotek

Ansvarig bibliotekarie/samordnare: 1,5
Barn/skolbibliotekarie: 0,5
Biblioteksassistenter: 1,25
Öppethållande: 35 h/v

Driftskostnad/invånare: cirka 650 kr
Utlån/invånare: cirka 12 utlånade böcker
Personal (årsverken/1000 invånare): cirka 0,85
Totalt mediabestånd: cirka 7,5 böcker/invånare

Huvudbiblioteket är beläget i samma byggnad som Gränsälvs gymnasiet och är ett gemensamt folk- och skolbibliotek. Huvudbiblioteket samordnar iordningställande av böcker, administration och ansvar för datasystem med mera.

Bibliotekets bestånd finns registrerat i biblioteksdatasystemet Micromarc. Katalogen är sökbar via Internet och det är kostnadsfritt att låna om och reservera böcker på webben. Numer finns möjligheten att kostnadsfritt ladda hem e-böcker och streama e-ljudböcker. Fjärrlån är möjligt för distansstuderande.

Tornedalens Bibliotek har de senaste åren fungerat som röstningslokal under EU- och allmänna val.

4.2 Bokbussen

Biblioteksassistent	0,25
Bokbusschaufför	1,0

Bokbussen kör enligt turlista varannan vecka i Haparanda kommun och varannan vecka i Övertorneå kommun. Bokbussen fungerar som huvudbibliotekens förlängda arm och servar skolor, förskolor, vårdinrättningar och privatpersoner utanför centralorterna och är en viktig resurs när det gäller att göra bibliotekets tjänster tillgängliga för allmänheten.

4.3 Nordkalottbiblioteket

Nordkalottbiblioteket är ett specialbibliotek med litteratur från Nordkalotten, dvs. norra Sverige, Finland och Norge ovanför 65° breddgraden. Biblioteket är ett referensbibliotek och lånar inte ut böcker. Det material som återfinns på Nordkalottbiblioteket är av stort kulturhistoriskt värde och i den så kallade Svenssonska samlingen som består av cirka 1000 band, återfinns bibliotekets äldsta bok, *Manuale Lapponicum*. Det är en samisk kyrkohandbok från 1648. Stora delar av denna samling finns tillgänglig via Internet.

Bibliotekets litteratur är registrerad i den nationella databasen LIBRIS och är därmed sökbara på Internet.

4.4 Biblioteket och de små barnen

Biblioteket tar emot besök av förskolegrupper, både bokade besök innan ordinarie öppettid samt besök under bibliotekets öppethållande.

Barnens första och andra bok delas ut i samverkan med barnhälsovården och med stöd av Kulturrådet. Böckerna delas gratis ut till nyblivna föräldrar samt alla 5-åringar. Samtidigt ges en visning av barnavdelningen med böcker och övrigt mediabestånd. Genom detta samarbete med barnhälsovården får både barn och föräldrar en första kontakt med biblioteket.

Bibliotekspersonalen har även uppsökande verksamhet i kommunens förskolor. Biblioteket delar ut "Höstboken" Vartannat år deltar barn- och ungdomsbibliotekarien på föräldramöten vid kommunens förskolor. Syftet är att uppmärksamma föräldrar på hur viktig högläsning är för att ge barnen ett språk.

4.5 Biblioteket och grundskolan.

Huvudbiblioteket ligger nära Svarträvens skola och bokbussen kompletterar med besök vid kommunens två övriga skolor och är då alltid bemannad med bibliotekspersonal.

Biblioteket fungerar som ett integrerat folk- och skolbibliotek och sedan 1999 finns en överenskommelse som reglerar bibliotekets serviceåtagande gentemot Barn- och utbildningsnämnden. Öppettiderna har till stor del anpassats efter skolans behov och möjlighet finns att boka tid för besök när biblioteket är stängt.

Biblioteket tillhandahåller ett varierat utbud av böcker och annan media anpassat efter elevernas behov och skolans inriktning. Medier i olika format är anpassade för barn och ungdom med olika funktionsnedsättning. För barn med annat modersmål än svenska lånas böcker in från Internationella Biblioteket. Bibliotekspersonalen sammanställer på efterfrågan boklådor till lärare på grundskolan och fritidsverksamhet vid behov.

Lässtimulerande insatser finns i form av bokprat för skolans elever och lärare, med presentationer av nyutkommen litteratur och annan media.

5. Förändringar och utmaningar

Förändringar i samhället påverkar naturligtvis biblioteken och får konsekvenser för inriktning och prioriteringar. Under de senaste åren har det bland annat kunnat konstateras att:

- De sociala och kunskapsmässiga klyftorna ökar i Sverige. Bokläsning, biblioteksbesök och Internetanvändning är lägre bland lågutbildade än högutbildade. Ett flertal undersökningar visar att barns läsförmåga har försämrats.
- Biblioteken använder en teknik som utvecklas i en allt snabbare takt. Digital media och nätbaserade tjänster utvecklas, människors beteende och behov av service förändras.
- Biblioteken är utsatta för konkurrens. Fler aktörer gör anspråk på människors tid. Informationsökning via internet, Storytelling och nätbokhandlar gör att man idag inte längre är lika hänvisad till biblioteket.
- Arbetsmiljön på biblioteket förändras. Oro och oordning i form av skadegörelse eller kränkningar är allt mer förekommande.

Konceptet "Ett bibliotek" tillsammans med biblioteken i Norrbotten har skapats. Vi har nu ett gemensamt bibliotekssystem med en gemensam katalog, en gemensam webbplats och ett gemensamt bibliotekskort. Konceptet låna här och lämna där ger låntagaren nya möjligheter.

Bokbussens utbud är mediedesignat vilket innebär att varje tur anpassas efter aktuella låntagare. Bokbussarna ingår inte i det länsgemensamma samarbetet. Bokförsörjningen kan bli en utmaning i framtiden.

För att kunna möta dessa förändringar krävs att biblioteket under de närmaste åren fokuserar på:

Användaren:

- Erbjuder alla kommuninvånare professionell service. Alla medborgare bemöts med respekt och utifrån sina egna förutsättningar.
- Erbjuder medborgarna bra öppettider.
- Erbjuder skräddarsydda och personliga tjänster till medborgarna.
- Erbjuder alla medborgare ett mångsidigt mediautbud i olika former.
- Utvecklar den programverksamhet som består av bibliotekskunskap för barn till författarbesök för vuxna.
- Är lyhörda för bokbussens användares önskemål.

Läslust

- Fokuserar på barn och ungdomars läslust.

Verksamheten

- Vidareutbildar personalen som är verksamhetens viktigaste resurs.
- Utvecklar bokbussens verksamhet och skräddarsyr turer efter skolornas och medborgarnas behov.
- Utvecklar en IT-strategi för biblioteksverksamheten i samarbete med IT-avdelningen och IT-gruppen inom BUN.
- Utvecklar "meröppet". En service som möjliggör tillgång till biblioteket även när biblioteket är obemannat.
- Utvecklar "sjävlån". En service som möjliggör utlåning genom scanning.
- Göra biblioteket tillgängligt för alla genom exempelvis minifilialer och "smartlocker" som kan placeras på arbetsplatser och livsmedelsbutiker.
- Ser över möjligheter till Centrum för meänkieli på NKFC.

Samverkan

- Utvecklar samarbetet med Norrbottens övriga folkbibliotek.
- Samverkar med andra aktörer i samhället och andra enheter inom Övertorneå kommuns förvaltning.
- Utökar samverkan mellan specialbibliotek och Tornedalens bibliotek

Marknadsföring

- Marknadsför bibliotekets tjänster så att alla kommuninvånare i Övertorneå känner till vilka tjänster som biblioteket erbjuder, och verkar för att alla kan vara med och påverka verksamhetens innehåll i biblioteket.
- Marknadsför länsgemensamma kampanjer för att nå ut bredare med bibliotekets erbjudande och budskap.
- Värnar och utvecklar bibliotekets starka varumärke. Biblioteket har stor legitimitet bland medborgarna och är en stor arena för möten.

Utbildning och demokrati

- Utvecklar det fysiska biblioteket till rum för kultur, möten och inspiration. Slår vakt om den unika frizon som biblioteket utgör i samhället.
- Fortsätta att arbeta för att Tornedalens bibliotek även i framtiden ska fungera som röstningslokal under EU- och allmänna val. Möjligheten finns att använda bokbussen som röstningslokal utanför centralorten.

6. Biblioteksverksamhetens mål och åtgärder

Tornedalens Bibliotek bidrar till att göra Övertorneå Kommun till en mer upplevelserik plats där inspiration, berikande, paus och mötet står i fokus.

6.1 Folk- och skolbiblioteket

Folkbiblioteksverksamheten i Övertorneå vidareutvecklas genom ökad samverkan med skola och förskola och ett bättre samarbete med andra lokala organisationer och föreningar.

6.1.1 Barn och ungdom

- Arbeta med att inspirera och stimulera barn och ungdomar till ökad läsning av och ökat intresse för litteratur genom att utveckla nya former för lässtimulans som till exempel filmade boktips.
- Utöka utbudet av kulturevenemang för barn och ungdom genom ett ökat samarbete med föreningar och studieförbund.

6.1.2 Öka läslusten och intresset för litteratur

- Öka samarbetet mellan bibliotekspersonal, pedagoger och rektorer för att arbeta fram en kunskapsstege som ska gälla för Övertorneå kommun och ligga till grund för arbetet med läslust i alla åldrar.
- Mediabeståndet ska vara intressant och aktuellt. Hänsyn ska tas till användarnas önskemål och personalen ska uppmuntra allmänheten, elever och skolpersonal att lämna inköpsförslag.

6.1.3. Utveckla tillgängligheten

- Fortsatt marknadsföring av bibliotekets tjänster.
- Anamma ny teknik som underlättar för användaren att ta till sig bibliotekets tjänster och utbud.

6.1.4 Utveckla biblioteket som mötesplats.

- Anordna kulturmöten så som bokcafé, utställningar och melodikrysset etc.

6.2 Bokbussen

Bokbussens turer skräddarsys med hänsyn till efterfrågan. Utvecklingsmöjligheter ses över.

6.3 Samverkan

För att utnyttja resurserna optimalt bör samverkan med andra kommuner och bibliotek fortsätta. Bokbussen delas med Haparanda kommun. Exempel på pågående samverkan är gemensam bibliotekskatalog, bibliotekssystem och bibliotekskort för Norrbottens län och läna här och lämna där konceptet.

För att på det mest effektiva sättet erbjuda skolans elever den service de är i behov av bör samarbetet med skolan utvecklas så att bibliotekets verksamhet förankras i BUNs verksamhetsplan.

Aktiviteter tillsammans med föreningar och studieförbund ger en möjlighet att på orten bredda bibliotekets utbud av aktiviteter, exempelvis utställningar, föreläsningar och bokcafé.

7. Sammanfattning

Övertorneå kommuns biblioteksplan är ett politiskt, av kommunfullmäktige beslutat, styrdokument som markerar riktningen för utveckling av biblioteksverksamheten under perioden 2016-18. Planen omfattar folk- och skolbiblioteket med den service som ges till både allmänheten och skolorna i kommunen.

Bibliotekslagen fastställer folk- och skolbibliotekens uppdrag och kärnverksamhet:

- Läsnings och litteratur
- Information
- Lärande
- Kulturell verksamhet

Folkbildning är av tradition starkt förknippat med folkbiblioteket. Numer har biblioteket också en ansevärd betydelse för skolans arbete liksom informationsförsörjningen i samhället. Utöver detta fungerar biblioteket som en kulturell institution, kunskapsförmedlare och mötesplats.

Biblioteksverksamheten i kommunen består av Tornedalens Bibliotek, Nordkalottens bibliotek och bokbussen. Tornedalens Bibliotek är ett integrerat folk- och skolbibliotek och som huvudbibliotek är det en resurs för hela biblioteksverksamheten. Bokbussen delas till hälften med Haparanda kommun.

Tornedalens biblioteket är från och med 2016 ett LIBRISbibliotek vilket innebär att bibliotekets bestånd är sök och reserverbart i den nationella bibliotekskatalogen LIBRIS. Nordkalottbibliotekets bestånd finns också registrerat i den nationella databasen LIBRIS.

Förändringar i samhället påverkar biblioteken och får konsekvenser för inriktning och prioriteringar. För att möta dessa förändringar krävs att biblioteket under de närmaste åren koncentrerar sig på:

- Användare
- Läslust och lyssnarlust
- Verksamheten med personal i fokus
- Arbetsmiljö
- Samverkan
- Marknadsföring
- Tillgänglighet
- Utbildning och demokrati
- Digitalisering och datalogisering